FEATURES OF PROFESSIONAL AND LANGUAGE PREPARATION OF FUTURE DOCTORS TO USE MEDICAL TERMINOLOGY

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Iryna Melnychuk

The Department of Philosophy and Social Sciences
Ternopil State Medical University, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.20883/pielpol.2016.65>

ABSTRACT

It has been proved that professional and language preparation of future doctors to use medical terms is referred to as an element of vocational training of students in medical universities. It implies gaining theoretical knowledge of the Latin language and vocational and practical skills to use Latin medical terminology in studying other disciplines. We examined the peculiarities of professional and linguistic preparation of future doctors to use medical terminology in Latin. They specify: the need to broaden students' knowledge of the history of using the Latin language; awareness of the importance of the Latin language for the professional activity of a modern physician; interdisciplinary integration of science and the use of the Latin language; teaching vocational vocabulary to medical students as a tool of communication in professional activities.

KEYWORDS: future doctors, Latin language, medical terminology, peculiarities, professional and language education of students.

АНОТАЦІЯ

Доведено, що професійно-мовленнєва підготовка майбутніх лікарів до використання медичної термінології визначається як складова професійної підготовки студентів у вищих медичних навчальних закладах, що передбачає опанування студентами теоретичними знаннями з латинської мови та професійно-мовленнєвими практичними вміннями використовувати латинську медичну термінологію у процесі вивчення фахових дисциплін. Досліджено особливості професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології, якими визначено: необхідність розширення знань студентів з історії застосування латинської мови; усвідомлення студентами важливості знань латинської мови для професійної діяльності сучасного лікаря; міждисциплінарна інтеграція у вивченні та використанні латинської мови; навчання фахової лексики студентів-медиків як засобу спілкування в професійній діяльності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: майбутні лікарі, латинська мова, медична термінологія, особливості, професійно-мовленнєва підготовка, студенти.

Постановка проблеми

Динамічні трансформації у сучасному суспільстві зумовлюють зміни в системі охорони здоров'я, а відтак – і в медичній освіті. Лікарі XXI століття покликані враховувати на лише потребу в удосконаленні медичного обслуговування, а й використовувати прогресивні методи лікування, сучасну лікувально-діагностичну апаратуру, ознайомлюватися з новітніми досягненнями в медичній галузі шляхом опрацювання спеціальної медичної літератури, яка здебільшого видається іноземною мовою. Відтак актуалізується проблема вдосконалення підготовки майбутніх лікарів у напрямі навчання медичної термінології, яка є загальновизнаною у усьому світі у вигляді латинських назв ліків, медичних інструментів, окремих органів і частин тіла людини та фізіологічних процесів,

які відбуваються в організмі за наявності або відсутності певних хвороб тощо. Студенти, які здобувають фах лікаря, покликані оволодіти латинською медичною термінологією, щоб компетентно її використовувати в майбутній професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що різні аспекти професійної підготовки майбутніх лікарів досліджувалися науковцями в Україні (Л. Войтенко, М. Мруга, М. Тимофієва, Б. Шахов) та зарубіжними дослідниками з Великої Британії Е. Бріджес (E. Bridges), К. Морріс (C. Morris), Д. Ньюбл (D. Newble), Канади – В. Костільйола (V. Costigliola), Італії – Дж. Керр (J. Kerr), А. Керрер (A. Karrer), Німеччини – Г. Вальтрауд

(G. Waltraud), А. Шведлер (A. Schwedler), США – Б. Спори (B. Sporn), Д. Вернон (D. Vernon), Франції – Д. Жак (D. Jaques) та ін. Проблеми професійного спілкування та професійно-мовленнєвої підготовки фахівців медичної галузі були предметом наукових пошуків Н. Альохіної, Л. Кайдалової, М. Мусокранової та ін.

Дослідження окремих проблем професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів було розпочато нами раніше [1] і в даній статті дослідження буде продовжено і поглиблено.

Мета статті

Визначення особливостей професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології.

Методологія

Методологічною базою дослідження є праці українських та закордонних науковців. Зокрема, методологічний аналіз професіоналізації майбутнього медичного працівника у вищому навчальному закладі проводився нами раніше [2]. Досягнення мети дослідження передбачає використання методів: системно-структурного аналізу, порівняння та узагальнення.

Виклад основного матеріалу

Використання спеціальних медичних термінів є обов'язковою ознакою професійної діяльності лікарів (написання і читання рецептів, визначення і характеристика хвороб, органічних та фізіологічних змін в організмі пацієнтів тощо). Оскільки від правильного використання лікарями медичної термінології залежить точність встановлення діагнозу певного захворювання, доцільність вибору лікарських засобів для допомоги хворим людям та надання їм необхідної та ефективної медичної допомоги, відтак науковці зосереджують увагу на проблемі урахування особливостей професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання латинської медичної термінології у майбутній професійній діяльності [3].

Важливою специфічною ознакою підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології є ознайомлення студентів медичних університетів з історичними аспектами використання латинської мови. Ми враховували наукові розвідки вчених, які досліджували типологію мови і мовленнєве мислення. Так, С. Кацнельсон наголошує на значущості знання латинської мови у різні історичні періоди і зазначає, що латиною написані праця таких видатних мислителів, як голландський філософ Спіноза, англійський учений І. Ньютон, польський астроном М. Коперник, французький фізик, філолог, фізіолог Р. Декарт, російський учений М. Ломоносов, чеський педагог Я. Коменський, гуманіст епохи Відродження, англійський

філософ Ф. Бекон, ботанік К. Лінней, професор риторики і політики, церковний діяч і письменник, ректор Києво-Могилянської академії Ф. Прокопович, український поет і філософ Г. Сковорода, акушер і ботанік М. Максимович-Амбодік, брати Шумлянські, М. Мудров та ін. Відомий хірург М. Пирогов написав і захищав докторську дисертацію латинською мовою, нею ж написаний і його класичний твір із топографічної анатомії та оперативної хірургії. Аж до XIX століття вчені різних країн свої наукові праці продовжували писати латиною [4].

Стосовно використання латинської мови в освіті, то слід зазначити, що в навчальних закладах багатьох країн світу були обов'язковими дисциплінами саме латинська та старогрецька мови. А в медичних університетах викладання більшості фахових дисциплін здійснювалося латинською мовою аж до XIX століття.

Заслуговує на увагу той факт, що в українській мові також використовуються латинізми, що бере початок з X-XI ст. і набуває розвитку в XVI-XVII ст. і пов'язане з періодом культурно-просвітницького руху, розквіту науки і літератури в історії України. Проводячи паралелі із сучасними євроінтеграційними процесами, зазначимо, українські студенти того часу здобували освіту в західноєвропейських університетах, використовуючи саме латинську мову. На теренах українських навчальних закладів (наприклад, у Києво-Могилянському колегіумі) латинська мова також була основною дисципліною, а вихованців зобов'язували постійно спілкуватися латиною: і під час навчання, і в побуті.

На основі аналізу наукових історичних джерел у наших публікаціях узагальнювалося, що латина ще в першій половині XIII ст. стала мовою канцелярій Галицько-Волинської держави. На східнослов'янські терени латинська мова проникає шляхом посередництва польської культури (XVI-XVII ст.) й стає невід'ємною частиною наукового, духовного, адміністративного та культурного життя України. До XVIII ст. серед закарпатських українців в Угорщині, де латина мала статус офіційної мови.

Таким чином, сучасні студенти-медики, усвідомлюючи наукову цінність і значущість латинської мови у підготовці майбутніх фахівців на різних історичних етапах розвитку науки, мають змогу переконатися, що професійно-термінологічна грамотність сучасного фахівця медицини, що формується в процесі вивчення латинської мови, водночас підвищує загальнокультурний рівень майбутнього лікаря.

Оскільки динамічні глобалізаційні процеси у світі охоплюють всі сфери життєдіяльності людини, відтак комунікативні аспекти взаємодії фахівців з різних країн передбачають використання професійної термінології, яка відзначає специфіку діяльності представників

різних професій. Знання сучасної наукової термінології багатьох наук, полегшує розуміння та спілкування людей у науковій сфері, переклад наукової літератури з однієї мови на іншу. У медичній галузі основою такої термінології є латинська мова. Тому характерною особливістю професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології є спрямування студентів на усвідомлення важливості знань латинської мови для професійної діяльності сучасного лікаря. Латинські найменування лікарських засобів використовуються як офіційні в багатьох національних фармакопеях, у Міжнародній фармакопеї (Pharmacopoea Internationalis), у виданнях ВООЗ. Латинською мовою виписуються рецепти, які можуть прочитати лікарі у будь-якій країні. Нині вагомим аргументом для підняття престижності латинської мови в професійно-мовленнєвій підготовці майбутніх лікарів слугує наказ Міністерства охорони здоров'я України № 360 від 07 серпня 2015 року, в пункті 1.9 якого передбачено: «Назва лікарського засобу, формоутворюючих та коригуючих речовин, його склад, лікарська форма, звернення лікаря до фармацевтичного працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою. Використання латинських скорочень дозволяється тільки відповідно до прийнятих у медичній і фармацевтичній практиці» [5].

Досліджуючи витoki і розвиток медичної термінології на грецько-латинській основі, Є. Загрекова зазначає, що цей феномен окреслюється як «система систем». Медична термінологія складається з великої кількості окремих термінологічних підсистем медичних, медико-біологічних і деяких інших наук і галузей знань, пов'язаних із медициною [6]. На думку науковців, латинська та старогрецька мови – це своєрідний будівельний матеріал, основне джерело розвитку й поновлення термінологічних систем різних галузей науки, в тому числі медицини та фармації. З цього невичерпного джерела міжнародної грецько-латинської скарбниці терміноелементів отримують назви нові лікарські препарати й наукові відкриття. Приваблює латина своєю лаконічністю та досконалістю морфологічної структури, своїм лексичним багатством, виразністю, рухомою словотворчою структурою. Одним словом перекладаються багатослівні українські терміни, які характеризують як назви хвороб і патологічні стани, так і способи обстеження та лікування, назви операцій тощо. Наприклад, розділ геронтології (лат. *gerontologia*) вивчає особливості перебігу захворювань у людей похилого та старечого віку; а геріатрія (лат. *geriatria*) охоплює методи їх лікування та запобігання. Тут доречно навести вислів видатного римського письменника та оратора Ціцерона: «Non tam praeclarum est

scire Latine, quam turpe nescire», що означає: «Не так почесно знати латину, як ганебно не знати її».

Важливим аспектом професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології, що визначаємо як третю особливість цього процесу, є міждисциплінарна інтеграція у вивченні та використанні латинської мови. Майбутні лікарі починають опановувати нові для них поняття і медичні терміни з першого курсу навчання у медичному університеті в процесі вивчення багатьох дисциплін, оскільки використовують анатомічних, гістологічних і фармацевтичних терміни як на заняттях з анатомії людини, гістології, фармакології, так і на практичних заняттях з латинської мови.

Науковці розподіляють медичні терміни на такі основні групи, що складають основу медичної термінології:

1. Анатомічна та гістологічна номенклатури, до яких входять всі назви відомих на даний час анатомічних і гістологічних утворень. Вони є невід'ємною частиною медичної освіти, оскільки всі анатомічні терміни вивчаються латиною паралельно на кафедрі анатомії людини та іноземної (латинської) мови.
2. Клінічна термінологія (гр. *klinike techne* – мистецтво лікування, догляд за лежачими хворими). Вона охоплює терміни різних клінічних спеціальностей, а також патологічної анатомії та фізіології, тобто тих дисциплін, які вивчають *pathos* (гр.) – біль, страждання. Сюди належать назви хвороб, патологічних процесів і станів, ознаки хвороб, симптоми, назви операцій, методів обстеження та лікування, медичних приладів, інструментів та ін. Ця термінологія використовується в клінічній практиці [7].
3. Фармацевтична термінологія, яка застосовується у процесі виготовлення, стандартизації, дослідження, збереження і видачі лікарських засобів, призначених для діагностики, профілактики й лікування захворювань. Відомо, що в європейській медицині протягом багатьох століть у назвах лікарських засобів традиційно вживається латинська мова.

Оскільки у світі зареєстровано сотні тисяч лікарських засобів, кількість яких постійно зростає, майбутні лікарі усвідомлюють значущість опанування основними правилами і закономірностями створення нових фармацевтичних понять. Студенти вивчають способи й засоби утворення однослівних і багатослівних фармацевтичних термінів, а також вчать орфографічно й граматично правильно оформлювати латинську частину рецепта. Таким чином, дотримуючись логічності у розробці дидактичної структури дисципліни «Латинська мова», виокремлюються три провідні підсистеми медичної термінології: анатоно-гістологічна, клінічна та фармацевтична.

Важливою особливістю підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології є навчання студентів професійної лексики. Зasadничими мотивами опанування майбутніми лікарями професійною лексикою, а не лише знаннями певної кількості медичних термінів, є усвідомлення студентами потреби: вільно читати медичну літературу, яка видається у різних країнах, але основою якої є загальноприйняті медичні поняття і терміни латиною; порозумітися з лікарями, які працюють за різними методиками, у різних країнах, у провідних і провінційних медичних закладах, але володіють латинською медичною термінологією на фонетичному, лексичному, граматичному рівнях.

Професійно спрямована медична латинська мова є інтегрованим предметом, вивчення якого поєднує в собі цикли навчання фонетики, граматики, лексики, словотвору й орфографії класичної латинської мови, а також вивчення граматики, лексики та стилістики власне медичної латинської мови. Тому, на думку науковців, навчання латини має бути термінологічно спрямованим, інтегрованим зі спеціальними клінічними дисциплінами [8].

Висновки

Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх лікарів до використання медичної термінології визначається як складова професійної підготовки студентів у вищих медичних навчальних закладах, що передбачає опанування студентами теоретичними знаннями з латинської мови та професійно-мовленнєвими практичними вміннями використовувати латинську медичну термінологію у процесі вивчення фахових дисциплін: анатомії людини, гістології, фармакології та ін. Особливостями професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології визначено: необхідність розширення знань студентів з історії застосування латинської мови; усвідомлення студентами важливості знань латинської мови для професійної діяльності сучасного лікаря; міждисциплінарна інтеграція у вивченні та використанні латинської мови; навчання фахової лексики студентів-медиків як засобу спілкування в професійній діяльності.

Подальші наукові розвідки у цьому напрямі вбачаємо в розробці експериментальних методик, які доцільно використовувати у професійно-мовленнєвій підготовці майбутніх лікарів до використання медичної термінології.

Література

1. Мельничук І. Особливості мовної підготовки іноземних студентів до діалогічної взаємодії у майбутній професійній діяльності лікаря / Ірина Мельничук, Мар'яна Заєць // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – 2014. – Вип. 715. – С. 71–77.
2. Мельничук І. М. Методологічний аналіз професіоналізації майбутнього медичного працівника у вищому навчальному закладі / І. М. Мельничук // Медична освіта. – 2012. – № 1. – С. 8–12.
3. Нахаєва Я. М. Особливості професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх лікарів до використання медичної термінології / Я. М. Нахаєва І. М. Мельничук // Науковий вісник Чернівецького університету. Педагогіка та психологія. – 2014. – №719. – С. 110–116.
4. Кацнельсон С. Д. Типология языка и речевое мышление / С. Д. Кацнельсон. – Л.: Наука, 1972. – 216 с.
5. Наказ МОЗ України № 360 від 07 серпня 2015 року «Про затвердження Правил виписування рецептів на лікарські засоби і виробу медичного призначення» / Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0782-05>
6. Загрекова Е. М. Истоки и развитие медицинской терминологии (на греко-латинской основе) : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. фил. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Е. М. Загрекова. – Саратов, 2008. – 20 с.
7. Краковецька Г. О. Латинська мова: Рецепттура. Клінічна термінологія : підруч. для мед. ВНЗ / Г. О. Краковецька, В. М. Бобирьов, О. М. Беляєва. – Київ : Здоров'я, 1999. – 356 с.
8. Косарев И. И. Педагогические аспекты изучения латинского языка в медицинском образовании / И. И. Косарев, А. В. Попков. – М.: ФГУП Экспериментальная типография, 2003. – 274 с.

The manuscript accepted for editing: 23.09.2016

The manuscript accepted for publication: 25.10.2016

Funding Sources: This study was not supported.

Conflict of interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Address for correspondence:

Iryna Melnychuk
7, Doroshenko Street,
Ternopil, 46000, Ukraine
phone: +380968990510
e-mail: iryna_melnichuk@mail.ru
Department of General Hygiene and Ecology
Ternopil State Medical University, Ukraine